

جهانی سازی و همگرایی کشورهای اسلامی (موانع و چالش‌ها)

www.ketab.ir

دانشگاه عالی دفاع ملی

تهران ۱۳۸۸

عیوضی محمدرحیم

جهانی سازی و همگرایی کشورهای اسلامی (موانع و چالش ها) / محمدرحیم عیوضی / تهران:
انتشارات دانشگاه عالی دفاع ملی، ۱۳۸۸-۲۷۸ ص.

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۵۳۹۱-۲۱-۳

بها: ۶۰۰۰۰ ریال

فهرست نویسی بر اساس اطلاعات فیبا:

دولت- همگرایی امنیتی- جهان اسلام- روابط بین الملل

پشت جلد به انگلیسی: Globalization and Convergence of Islamic Countries
(Obstacles and Challenges)

انتشارات دانشگاه عالی دفاع ملی

تهران، ضلع ۵، پ. م. ۱۰، ر. ا. شهید بابایی، بعد از اتوبان هنگام، دانشگاه عالی دفاع ملی

تلفن: ۲۲۹۷۰۳۱۰ نمابر: ۲۲۹۷۰۳۲۷

پ. م. الکترونیک: info@sndu.ac.ir

عنوان: جهانی سازی و همگرایی کشورهای اسلامی (موانع و چالش ها)

مؤلف: محمدرحیم عیوضی

ویراستار علمی: مجید شاکری

ویراستار ادبی: بهروز ثروتی

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۵۳۹۱-۲۱-۳

صفحه آراء و طرح جلد: سیدمجتبی عادل

نمونه خوان: عباس چهاردولی

حروف نگار: حمید قاسمی- اکبربخشی

ناشر: انتشارات دانشگاه عالی دفاع ملی

چاپ اول: ۱۳۸۸

چاپ و صحافی: انتشارات دعا

بها: ۶۰۰۰۰ ریال

نشانی اینترنتی: WWW.SNDU.AC.IR

همه ی حقوق چاپ و نشر این کتاب محفوظ است.

فهرست مطالب:

صفحه	عنوان
۷	سخن ناشر
۹	پیشگفتار
۱۱	مقدمه
۱۵	فصل اول: جهانی سازی، امنیت و همگرایی
۱۷	بخش اول: جهانی شدن و چالش های آن
۲۱	جهانی شدن، ماهیت و تحول دولت ها و چالش های آن
۲۳	جهانی شدن و امنیت دولت ها
۲۸	چالش های فناوری ارتباطات در عصر جهانی شدن
۳۴	بخش دوم: بحران دولت و نظریه های جدید در روابط بین الملل
۳۵	نظریه های انتقادی بین المللی
۳۸	نظریه پست مدرنیسم
۴۲	جمع بندی
۴۷	فصل دوم: امنیت، قدرت و همگرایی در روابط بین الملل
۴۹	بخش اول: مفهوم امنیت
۵۲	بخش دوم: نگرش های امنیتی دوران جنگ سرد
۵۹	نگرش های امنیتی در دوران پس از جنگ سرد
۶۶	امنیت ملی
۶۷	امنیت بین الملل
۷۰	امنیت جهانی
۷۳	قدرت و امنیت در نظریه های روابط بین الملل
۸۱	تحول در نظریه های همگرایی در روابط بین الملل
۹۰	ارزیابی و نقد نظریه همگرایی
۹۱	فرهنگ و هویت

صفحه	عنوان
۹۴	نظریه سازه‌انگاری
۱۰۰	روش گفتمانی و هرمنوتیک
۱۰۳	گونه شناسی الگوهای تحلیل گفتمانی
۱۰۹	مفهوم و انواع هرمنوتیک
۱۱۵	فصل سوم: روند تحول همگرایی در جهان اسلام و فرآیند جهانی‌سازی
۱۱۷	بخش اول: روند تحول همگرایی امنیتی، مقتضیات و موانع آن در جهان اسلام
۱۶۱	بخش دوم: مقتضیات و موانع همگرایی امنیتی در جهان اسلام
۱۸۹	فصل چهارم: جهانی‌سازی و همگرایی امنیتی در جهان اسلام
۱۹۱	جهانی‌سازی و جهان اسلام
۱۹۸	مبانی فکری و فلسفه جهانی‌سازی
۲۱۵	فصل پنجم: موانع و چالش‌های جهانی‌سازی در همگرایی امنیتی جهان اسلام
۲۲۵	چالش‌های جهانی‌سازی در همگرایی امنیتی جهان اسلام
۲۴۰	جمع‌بندی
۲۴۷	نتیجه‌گیری
۲۶۳	منابع و مآخذ

پیش گفتار

در جهان اسلام تحولات بسیار قابل توجهی در شرف وقوع است که برآیند آن چشم‌اندازی است بر ترسیم آینده اوضاع سیاسی - اجتماعی - فرهنگی و اقتصادی. در چنین شرایطی، مولفه‌های تاثیر گذاری بر روندهای تحول قابل شناسایی است که تحلیل کار ویژه‌ی آن‌ها در تحولات جامعه است.

از مولفه‌های مهم، جهانی شدن و بازتاب آن است که امروز در محوریت تحولات جوامع جهانی در عرصه‌های مختلف قرار دارد. نشانه‌ها و علائم موجود دلالت دارد بر اینکه جهان اسلام در بر تحولات ناشی از جهانی شدن با چالش‌ها، تهدیدات و فرصت‌های متعدد مواجه است که بازتاب آن در تعیین موقعیت راهبردی این کشورها اساسی و سرنوشت است. لذا طرح موضوعی با هدف تبیین چالش‌ها، تهدیدات و فرصت‌های پیش‌روی جهان اسلام در روند جهانی شدن در عرصه فرهنگ، اقتصاد، سیاست، و جامعه به منظور ایجاد همگرایی - واهی اسلامی آن چنان است که این کتاب با تاکید بر اهمیت موضوع سعی نمود است، اهداف کلان و راهبردی در روند همگرایی در جهان اسلام را تدوین نماید. تحولات و وقوع پیوسته در کشورهای اسلامی به همراه فرصت‌ها و تهدیدات ناشی از جهانی شدن خصوصا بازتاب منفی در قالب جهانی سازی، اندیشیدن مستمر به چگونگی حفظ جهان اسلام، مثابه یک قطب و به فعلیت رسانیدن شایستگی‌های آن را برای کشوری چون جمهوری اسلامی ایران با آرمان‌های انقلابی‌اش ضروری ساخته است. بی‌توجهی به این مهم به معنای در نظر نگرفتن ضرورت "سازماندهی" در دنیای سازمانی امروز است. نهایتا این که آرمان‌های وحدت اسلامی و تمدن اسلامی در گرو شناخت اوضاع و احوال بین‌المللی و راه‌های مقابله و تعامل با آن می‌باشد. امروزه حفظ امنیت جهانی برای کشورهای اسلامی و جهان اسلام به منزله کسب امنیت منطقه ای و بقاء موجودیت این منطقه عظیم جغرافیایی است.

تقویت اندیشه ورزی در خصوص چگونگی فعالیت در عرصه بین الملل از منظر عضویت جمهوری اسلامی ایران در جهان اسلام برای پی ریزی تکوین تمدن اسلامی جدید از یک سو و تأمل در نگرش ها و کوشش هایی است که مانع از تعمیق اشتراکات کشورهای اسلامی و درک امنیتی مشترک میان آنان به واسطه فعالیت های موسوم به جهانی سازی از سوی دیگر می شوند. از آنجایی که توزیع قدرت در نظام بین الملل و مفاهیم قدرت و امنیت دستخوش تغییراتی قابل توجه شده اند، امکان حضور قطب های جدیدی - رن جهان اسلام در نظام بین الملل کاملاً مورد انتظار است. از این رو شناخت موانع و چالش هایی که کلیت این مجموعه را تضعیف نموده و نقش های متعارضی را از اعضای آن طلب می کنند، می تواند به طور خاص در انتخاب ها، گزینش ها و تصمیم گیری های جمهوری اسلامی ایران در چالش گری با این مسائل یاری نماید. در پایان باید اذعان داشت که تحول مفهوم امنیت در عصر حاضر موجب توسعه ی معیارهای جدید از مصادیق آن در جوامع مختلف شده است که این امر شرط حفظ و تثبیت امنیت داخلی کشورهای هم جوار در یک منطقه ی جغرافیایی را تحقق یک همگرایی جمعی می داند که در آن منشاء هویتی مالی یربط را تقویت نماید.

فرصت را مغتنم شمرده از جناب آقای دکتر خاریا، نژاد معاونت محترم پژوهشی دانشگاه عالی دفاع ملی و مساعدت و همکاری ایشان که در تمام مراحل علمی پژوهش با مساعدت، حسن نیت و حمایت همه جانبه شرایط مناسب اجرا را برای این پژوهش را فراهم نموده اند، دستیار و همکار علمی پژوهشی ارزشمند خود جناب آقای دکتر کریمی، ناظر محترم دانشگاه جناب آقای دکتر ولایتی و ریاست محترم دانشگاه عالی دفاع ملی جناب آقای دکتر حسن بیگی تشکر و قدردانی می نمایم

دکتر محمدرحیم عبوضی

دانشیار و عضو هیئت علمی دانشگاه بین المللی امام خمینی (ره)

مقدمه

اگرچه ادبیات گسترده‌ای پیرامون امنیت و تحول مفهومی آن در عرصه روابط بین‌الملل وجود دارد ولی در خصوص امنیت بین‌المللی برای کشورهای جهان سوم و به ویژه برای جهان اسلام ادبیات ضعیف و محدودی وجود دارد.

در خصوص امنیت و روند تحول آن از "امنیت ملی" به "امنیت بین‌الملل" و سپس به "امنیت جهانی" و همچنین تحول گفتمانی امنیت از گفتمان "امنیت مثبت" که آن هم دربرگیرنده در موج مطالعاتی مدرن و فرامدرن می‌باشد.

در خصوص جهانی شدن نیز مطالب متنوعی وجود دارد که اشاره مختصری به دسته‌بندی‌های نظریه پردازانی که پیرامون این مفهوم مطالبی به رشته تحریر درآورده‌اند به منظور تعریف بیشتر معانی به ذهن را ادامه مطرح می‌گردد:

برخی از نظریه پردازان به بررسی پیش‌های تاریخی ساختارها و شبکه‌های نظام جهانی کنونی پرداخته‌اند و معتقدند که مبادا آن جهانی شدن را باید در تمدن‌های باستان جستجو کرد. نومارکسیست‌هایی مانند آن‌دره گوندر فرانک^۱ و ایمانوئل والرشتین^۲ معتقدند فرآیند جهانی شدن هنگامی آغاز شد که نطفه نظام جهانی بسته شده است.

دسته دیگری از نظریه پردازان، شکل‌گیری و نقطه آغاز فرآیند جهانی شدن را بسیار کوتاه‌تر از نظریه پردازان فوق‌الذکر می‌دانند برخی از این‌ها مانند گیدنز^۳ معتقدند جهانی شدن با شکل‌گیری تجدد آغاز شده است. مارکس^۴ و انگلس^۵ هم درک تاریخ جهانی شدن و آغاز این فرآیند را مستلزم درک و شناخت تاریخ سرمایه‌داری می‌دانند. به طوریکه از دید آنها، جهانی شدن را باید همزاد سرمایه‌داری دانست. در چارچوب

1 - A.G.Frank

2 - I.Wallerstein

3 -Gedenz

4 -Marx

5 - Angels

نگرش فوق کمتر تفکیک مفهومی از جهانی شدن و جهانی سازی به عمل آمده است چون اصولاً نگرش منفی نسبت به جهانی شدن در این نگرش‌ها موجب یکسان‌انگاری این دو مفهوم گردیده است. البته در خصوص مفهوم جهانی شدن و تاثیر آن بر روی تحول دولت و نظریه‌های روابط بین‌الملل توضیحات مسبوطی در فصل اول کتاب آورده شده، که بنوعی تبیین‌کننده سوابق موضوع جهانی شدن نیز می‌باشد.

از دیگر مفاهیم این کتاب "همگرایی امنیتی" یا همگرایی به صورت کلی است که پیرامون آن نیز ادبیات گسترده‌ای پس از جنگ جهانی دوم وجود دارد. که برخی از مهمترین این نظریه‌پردازان کانتوری و اشیگل، دیوید میتزانی، انیست هاس و اشمیتر، کارل دویچ، خورف‌نای و اتزیونی می‌باشند که هر یک ضمن نقد نظریه‌پردازان قبل، دیدگاه و نظریه جدیدی را ارائه نموده‌اند. توضیح هر یک از نظریه‌های فوق‌الذکر در فصل دوم کتاب ارائه و البته اشاره خواهد شد که مفهوم همگرایی با برخی اصلاحات رایج در ادبیات سیاسی که به اتحاد، رفاقت، هم‌ستگی و انسجام اشاره دارد به عنوان واژگان نزدیک به همگرایی قابل استفاده خواهد بود.

در فصل اول مفاهیم مهم و اساسی کتاب مورد بررسی و تجزیه و تحلیل قرار می‌گیرند به طوری که در بخش اول با عنوان "مفهوم جهانی شدن و چالش‌های فراروی دولت" ضمن بررسی سابقه جهانی شدن به دیدگاه‌های نظریه‌پردازی جدید روابط بین‌الملل اشاره شده و نهایتاً مهم‌ترین چالش‌های فراروی امنیت در پرتو جهانی شدن توضیح داده می‌شود.

در فصل دوم با عنوان "قدرت، امنیت و همگرایی در روابط بین‌الملل" ابتدا مفهوم امنیت و سپس قدرت و دولت در نظریه‌های روابط بین‌الملل توضیح داده می‌شود و سپس روند تحول در نظریه‌های همگرایی تجزیه و تحلیل شده و نهایتاً چارچوب نظری مدنظر یعنی در چارچوب نظریه سازه‌انگاری توضیح داده می‌شود.

در دیگر فصول پایانی کتاب ضمن تبیین وضعیت جهان اسلام به مهمترین چالش‌های همگرایی امنیتی جهان اسلام در پرتو پدیده جهانی شدن و جهانی سازی پرداخته می‌شود.

مؤلف امید دارد که مطالعه این کتاب بتواند فراز مطلوبی در ارتقاء و اعتلاء سازمان‌های راهبردی کشور را فراهم آورد.

www.ketab.ir